

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР
АКАДЕМИЯСИ МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ
ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ**

**ХОРАЗМ МАЪМУН
АКАДЕМИЯСИ
АХБОРОТНОМАСИ**

Ахборотнома ОАК Раёсатининг 2016-йил 29-декабрдаги 223/4-сон қарори билан биология, қишлоқ хўжалиги, тарих, иқтисодиёт, филология ва архитектура фанлари бўйича докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган

2024-2/4

**Вестник Хорезмской академии Маъмуна
Издается с 2006 года**

Хива-2024

Бош муҳаррир:

Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.

Бош муҳаррир ўринбосари:

Ҳасанов Шодлик Бекпўлатович, к.ф.н., к.и.х.

Таҳрир хайати:

*Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.
Абдуллаева Муборак Махмутовна, б.ф.д., проф.
Абдуҳалимов Баҳром Абдурахимович, т.ф.д., проф.
Агзамова Гулчехра Азизовна, т.ф.д., проф.
Аимбетов Нагмет Каллиевич, и.ф.д., акад.
Аметов Якуб Идрисович, д.б.н., проф.
Бабаджанов Хушнуд, ф.ф.н., проф.
Бобожанова Сайёра Хушнудовна, б.ф.н., доц.
Бекчанов Даврон Жуманазарович, к.ф.д.
Буриев Хасан Чутбаевич, б.ф.д., проф.
Ганджаева Лола Атаназаровна, б.ф.д., к.и.х.
Давлетов Санжар Ражабович, тар.ф.д.
Дурдиева Гавҳар Салаевна, арх.ф.д.
Ибрагимов Бахтиёр Тўлаганович, к.ф.д., акад.
Исмаилов Исҳақжон Отабаевич, ф.ф.н., доц.
Жуманиёзов Зоҳид Отабоевич, ф.ф.н., доц.
Жуманов Мурат Арепбаевич, д.б.н., проф.
Кадирова Шахноза Абдухалиловна, к.ф.д., проф.
Қаландаров Назимхон Назирович, б.ф.ф.д., к.и.х.
Каримов Улғубек Темирбаевич, DSc
Курбанбаев Илҳом Жуманазарович, б.ф.д., проф.
Курбанова Саида Бекчановна, ф.ф.н., доц.
Қутлиев Учқун Отобоевич, ф-м.ф.д.
Ламерс Жон, қ/х.ф.д., проф.
Майкл С. Энжел, б.ф.д., проф.
Махмудов Рауфжон Баходирович, ф.ф.д., к.и.х.
Мирзаев Сирожиддин Зайниевич, ф-м.ф.д., проф.
Мирзаева Гулнара Саидарифовна, б.ф.д.
Пазилов Абдуваеит, б.ф.д., проф.*

*Раззақова Сурайё Раззоқовна, к.ф.ф.д., доц.
Раматов Бакмат Зарипович, қ/х.ф.н., доц.
Рахимов Раҳим Атажанович, т.ф.д., проф.
Рахимов Матназар Шомуротович, б.ф.д., проф.
Рахимова Гўзал Юлдашовна, ф.ф.ф.д., доц.
Рўзметов Бахтияр, и.ф.д., проф.
Рўзметов Дилшод Рўзимбоевич, г.ф.н., к.и.х.
Садуллаев Азимбой, ф-м.ф.д., акад.
Салаев Санъатбек Комилович, и.ф.д., проф.
Сапарбаева Гуландам Машиариповна, ф.ф.ф.д.
Сапаров Қаландар Абдуллаевич, б.ф.д., проф.
Сафаров Алишер Каримджанович, б.ф.д., доц.
Сирожов Ойбек Очилович, с.ф.д., проф.
Собитов Ўлмасбой Тожаҳмедович, б.ф.ф.д., к.и.х.
Сотипов Гойипназар, қ/х.ф.д., проф.
Тожибаев Комилжон Шаробитдинович, б.ф.д., акад.
Холлиев Аскар Эргашевич, б.ф.д., проф.
Холматов Бахтиёр Рустамович, б.ф.д.
Чўпонов Отаназар Отожонович, ф.ф.д., доц.
Шакарбоев Эркин Бердикулович, б.ф.д., проф.
Эрматова Жамила Исмаиловна, ф.ф.н., доц.
Эшчанов Рузумбой Абдуллаевич, б.ф.д., проф.
Ўразбоев Ғайрат Ўразалиевич, ф-м.ф.д.
Ўрозбоев Абдулла Дурдиевич, ф.ф.д.
Ҳажиева Мақсуда Султоновна, фал.ф.д.
Ҳасанов Шодлик Бекпўлатович, к.ф.н., к.и.х.
Худайберганаева Дурдона Сидиқовна, ф.ф.д.
Худойберганаев Ойбек Икромович, PhD, к.и.х.*

Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси: илмий журнал.-№2/4 (111), Хоразм Маъмун академияси, 2024 й. – 304 б. – Босма нашрнинг электрон варианты - <http://mamun.uz/uz/page/56>

ISSN 2091-573 X

Муассис: Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси минтақавий бўлими – Хоразм Маъмун академияси

МУНДАРИЖА
ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Abdullayeva N.B. Role of tone phonetic means in chinese phonetics and their intercompatibility	6
Abdullayeva X.N. Ingliz va o'zbek sehrli ertaklarida g'aroyib tug'ilish motivi talqini	9
Adizova O.I. Bolalar nutqini o'stirishda tez aytishlarning o'rni	13
Alihonova M. Pragmalinguistic analysis in research	16
Allaberganova A.A. "Devoni mutrib xonaxarob" lingvopoetik tadqiqot obyekti sifatida	18
Ashirmatova M.J. Qishloq xo'jaligi terminlarining leksikografik jihatdan moslashtirish	21
Axmedova M. Ogahiyning "riyozu-davla" asari onomastik birliklari tarixiy-etimologik tahlilining ba'zi masalalari	23
Azatova N.A., Ibodullayeva D. Jahon tilshunosligida etnografizmlarning o'rganilish masalasi	26
Bahromov J. O'zbek va ingliz tillari frazeologik birliklarining etimologik va madaniy xususiyatlari	28
Bekmurodova M.J. Comparative study of gerund, infinitive and participles in english and its equivalents in uzbek	32
Boltaqulova G.F. Phraseological units representing time in english and uzbek languages	35
Bo'riyeva N. J. R. R. Tolkinning "Uzuklar hukmdori" asarida sehr-jodu kontsepti	38
Buronova X.T. O'zbek tili tibbiy terminlarining miqdoriy leksikografik qiyosi	42
Dadabayeva F. "O'tkan kunlar" nemischa tarjimasini mutarjim Barno Oripova talqinida	45
Elov B.B., Alayev R.H., Xusainova Z.Yu., Yodgorov U.S. CBOV neyron tarmoqlari vositasida o'zbek tili so'zlarini bashoratlash	48
Eshmurodov M. Bayoniy tarixiy asarlarining lingvistik xususiyatlari	57
Eshniyazova M.B. Alisher Navoi's "Mahbub ul-qulub" – last work on the basis of the experiences, observations and conclusions	61
Farmonova U. "Qisasi Rabg'uziy" asarida shaxsning ruhiy holati va diniy tushunchalar doirasida shakllangan frazeologizmlar	64
Inoyatova D.I. Xunuklikning tilda leksik va grammatik o'ziga xoslikda verballashuvi	67
Isarov O.R. The linguistic essence of taxis phenomenon	69
Haydarov A.A., Sattorova Sh. Fonografik uslubiy vositalar haqida mulohazalar	72
Haydarov A., Tosheva F. Learning and linguistic foundations of modality category	76
Kaxxarova Sh.Sh. Joy nomlari bilan bog'liq leksik birliklarning lingvomadaniy tahlili	79
Kenzhebeyeva R.S. Theme of Katep in R. Ayapbergenov's poetry	82
Khamidova S.B. Linguistic and aphoristic description of paradoxical text concepts	85
Khamrakulova R.A. Analysing english diplomatic discourse and notable speeches of diplomats	88
Kurbonmurodov A.A. Ekstremistik matnning til xususiyatlari	91
Kurbonova G.I., Jalolova L.Sh. Akutagava Ryunosukening "O'rgimchak uyasining tolasi" va Xans-Xaynts Eversning "O'rgimchak" asarlarida "o'rgimchak" konseptining tipologik tahlili	93
Lolayeva G.G. Metafora va uning gazeta matnidagi lingvostilistik vazifalari	98
Maxmudov R., Masharipova R. Fransuz va o'zbek xalq iboralaridagi zoonimlarning funksiyalari	101
Mahmudova N.R. The use of linguistic gradation at the phonological level in english and uzbek	105
Maxmudov R., Davletova L. Fransuz va o'zbek tillaridagi ayrim geografik terminlarning leksik-semantik xususiyatlari	109
Maxmudov R., Ibadullayev B. O'rxun-Enasoy va Uyg'ur yozuvi manbalaridagi tarixiy antroponimlar	113
Marupova G.U. Linguistic features of sport tourism	117

Matveeva I.A. Literature review on special terminology used in alternative and folk medicine	120
Mavlanova O.Sh. Og'zaki va yozma hamdardlik bildirish usullari va hamdardlik bildirishda keng tarqalgan xatolar	123
Mirzaboyeva N.M. Nemis va o'zbek maqollarida ismlar	125
Mirzaxmedova O.A. "Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar" asari nomshunoslikning tarixiy-madaniy yodgorligi sifatida	128
Narmatova M.T. Uy-joy, uning qism va jihozlariga oid leksik birliklar	131
Nurmatov Y. I. Chinese medical terminology in the modern era	134
Rajabbayeva F.R. Media diskursning leksik semantik sathi	137
Ramanova G.I. Ta'lim soxasida pr ning istiqbollari	140
Rustamova J.F. Nutqiy janrlarning pragmatik aspektlari	143
Ruzieva M.R. Difficulties in translating fiction and their solutions	147
Ruziyeva N.Z. Evfemizmlarning konsept doirasida ifodalanishi	149
Sabirova N.E., Yusupova D.U. Specific characteristics of the fairy tale genre	152
Sabirova N.K. Paronimiya va u bilan chegaradosh hodisalar	155
Sadullayev F.B., Hayitova N.D. Morality, and meaning of the time in cormac mccarthy's the road	158
Safarova Z.T., Yuldasheva I.F. Ingliz va o'zbek xalq ertaklarida yetimlik motivi talqini	160
Salimova S.B. Xitoy tilidagi harbiy texnik atamalarning ta'rifi	163
Samandarova G.I. Xorijiy tillardagi qishloq xo'jaligi terminlarining takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	166
Sarsenbaev K.Zh. The work of T. Qayipbergenov in karakalpak prose	168
Shadiyeva D. She'riyatda sinonimik imkoniyatlardan foydalanish	171
Sharipova M.G. O'tkir Hoshimovning "Tushda kechgan umrlar" asarida bog'langan qo'shma gaplar polisemiyasi	174
Shoniyozova N.R. Main features of tax terminology in uzbek and english	177
Shukurova M.A. Problems of ethics in the history of the english language	179
Sobirova Sh.F. Alisher Navoiyning "Hayrat ul-abror" asarida aks etgan makon tushunchasini ifodalovchi so'zlar	182
Suyarova Sh.T. Features of from the original to the translation of literary texts	186
Turayeva U.Sh. Yuridik tilning o'ziga xos hususiyatlari	188
Tursunov E.U. A. Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanida qo'llanilgan leksik va frazeologik birliklarni inglizcha tarjimalarda berilishi	191
Umarova F.B. Analysis of the portrayal of the female character's psyche in the novel "One day" by David Nicholls	194
Xajiyeva D.A. Erkin Vohidov ijodida folklarning ertak janriga munosabat	198
Xajiyeva F.M., Hamroyeva S.B. Description of mythical characters in Thomas King's "Green grass, running water"	202
Xodjaeva G.S. Terminlarning semantik tahliliga funksional yondashish	206
Yakubova M.T. Erkin Samandar ijodidagi murakkab tashbehlar	208
Yuldosheva M.Z. Sotsiopragmatikada hamkorlik tamoyilining o'rni va ahamiyati	212
Yunusova M.Sh. Zamonaviy tilshunoslikda evfimizm va disfemizmlarning talqini	214
Yusupova Z. Noverbal kommunikativ vositalarning kontekstual xususiyati	217
Ziyodillayeva M.E. "Ozodlik" va "erkinlik" tushunchalarining o'zbek tilidagi leksik-semantik tahlili	221
Авясова И.Р. Причины и условия образования сокращенных лексических единиц	223
Акабировва Г.С. Теоретические основы исследования музыкальной терминологии исполнительского искусства	229
Арзиева Д.Т. Особенности перевода архитектурных терминов в узбекском и русском языке	231

FOYDALANILGAN ADABIYOLAR RO'YXATI:

1. Xolmurodova O. O'zbek va ingliz kumulyativ ertaklarining qiyosiy-tipologik tadqiqi – Toshkent, 2020. – 63 b.;
2. Djumaeva N.Dj. Ingliz va o'zbek xalq ertaklarida sehrli predmetlar obrazlantirilishining motivasion xususiyatlari – T., 2022. – 52 b.;
3. Qo'chqorova S. O'zbek va fransuz ertaklarida madaniy ramzlarning kommunikativ pragmatik roli – Samarqand, 2022. – 61 b.
4. G'oziboyev T. Namangan ertaklari –“Sharq” nashriyoti –Toshkent-1998.172-114b.
- 5 <file:///C:/Users/Asus-shop/Desktop/B%20variant%20diss/Tom%20Thumb.htm>
6. <http://www.mftd.org/index.php?action=atu>
- 7.G'oziboyev T. Namangan ertaklari –“Sharq” nashriyoti –Toshkent-1998.172-88b.

UO'K 808.5

BOLALAR NUTQINI O'STIRISHDA TEZ AYTISHLARNING O'RNI

O.I.Adizova, dots., PhD, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

***Annotatsiya.** Maqolada folklorshunoslik janri uning tarixi va taraqqiyot tamoyillari hamda tez aytishlarning bolalarning nutqining o'stirishda va rivojlanishida tez aytishlarning o'rni haqida misollar tahlilga tortilgan. Tez aytish janrining kelib chiqishi, evolyutsiyasi, xususiyati va tuzilishiga oid ma'lumotlar aniqlab berilgani asoslangan.*

***Kalit so'zlar:** tez aytishlar, folklorshunoslik, xalq og'zaki ijodi, xarakter, urf-odat, tarixiy, etnografiya, tarixiy taraqqiyot, an'ana, urf-odat, qadriyat*

***Аннотация.** В статье анализируется жанр фольклора, его история и принципы развития, а также приводятся примеры роли скороговорок в росте и развитии детской речи. Выяснилось происхождение, эволюция, особенности и структура жанра скороговорок.*

***Ключевые слова:** поговорки, фольклор, фольклор, персонаж, традиция, исторический, этнография, историческое развитие, традиция, обычай, ценность.*

***Abstract.** The article analyzes the folklore genre, its history and principles of development, as well as examples of the role of tongue twisters in the growth and development of children's speech. And the origin, evolution, characteristics and structure of the genre of tongue twisters has been clarified.*

***Key words:** quick sayings, folklore, folklore, character, tradition, historical, ethnography, historical development, tradition, custom, value*

Topishmoq, maqol, matal va boshqa folklorning kichik janrlari og'zaki ijodning badiiy ijod sifatida shakllanish jarayonida asta- sekinlik bilan paydo bo'lgan. Ulardan biri-tez aytishlar bo'lib, ular ayrim nutq tovushlarining bir necha marta takrorlanishi yoki tovushlarni so'z va iboralar tarkibida talaffuzi qiyinlashtirilgan darajada joylashishiga asoslanadi. Ayniqsa, bu iboralar tez aytilayotgan paytda, aytuvchi murakkab tovushlarni talaffuz qila olmasdan yanglishib ketishi tinglovchilarning beozor kulgisiga sabab bo'ladi. Tez aytishlar bolalar folklori tarkibiga nisbatan keyin qo'shilgan janr hisoblanadi. Olimlarning fikricha, tez aytishlar avvallari alohida janr sifatida «tatal», «chalg'ituv», «chalish», «adashish» atamali bilan mashhur bo'lgan. «Tez aytish» esa nisbatan keyingi atamadir. O'zbek tilida bu iboralarning tez aytish deb atalishi ham shu ta'rifga asoslangan.

O'zbekistonning turli joylarida tez aytishlar «tatal», «chalg'itma», «chalg'ituv», «chalish», «adashish» deb ishlatiladi. Tez aytish istiloh sifatida janrning birgina xususiyatini bir nafasda shiddat bilan aytilishinigina ifoda etsada, tez aytishdan kuzatiladigan maqsad nimaligini anglatmaydi. Shunday cheklanganlikka egaligiga qaramay, ruscha «skorogovorka» istilohining tarjima ekvivalenti sifatida ilmiy taomilga singib ketgan. «Ota-bobolarimiz bolalarni to'g'ri talaffuzga o'rgatish va dudukdikdan saqlash uchun talaffuzi qiyin, hamohang so'zlardan tuzilgan jummalarni yoddan aytishga majbur qilar edilar. Aslida, bu yod aytishlar pedagogik mashqlar bo'lib, topishmoq yoki boshqotirma shakliga ega edi va aqlni ham nutqni ham charxlashga xizmat qilgan. Aytish kerakki, Fransiyada ham duduklanmasdan tez aytishga mo'ljallangan qoliqlar ilgari ham mavjud bo'lgan, hozir ham bor, keyin ham keng qo'llanilib borilaveradi. Fransuzlarda mazkur janr ilgari «virengos» deb nomlangan. Hozirgi paytda ham bu «virengos», «virelangue ou «toulangu» (til aylantirmoq)»⁶⁹ kabi so'zlar

orqali qo'llanilayapti. Tilni burish nima? Tilni burish, shuningdek, "tilni sindiruvchi", "vilkali til" yoki hatto "truba" deb ham ataladi, bu juda o'xshash tovushlarni o'z ichiga olgan ibora yoki so'zlar guruhidir, shuning uchun talaffuz qilish qiyinlashadi. Buni xavf ostiga qo'yganlar uchun tilning burilishi duduqlanishiga, tilning burishishiga va ko'p kulishga olib kelishi mumkin!

Tez aytishlar bolalar ma'naviy ehtiyojlariga mosligidan ularni tezgina o'zlashtira borganlar, asta-sekinlik bilan o'zlari ham ularning bir qator yengil va oddiy namunalarini ijod qila boshlaganlar. Natijada davrlar o'tishi bilan tez aytishlar bolalar folklori arsenaliga o'tib qolgan. Zotan, tez aytish nutq tovushlari alliteraciyasiga asoslanuvchi folklor janri bo'lib, o'xshash tovushli so'zlar yoki so'z birikmalarining bir nafasda shiddatli aytilishi jarayonida u yoki bu tovush yo so'z talaffuzida chalg'ish natijasida voqe bo'luvchi ma'no o'zgarishi negizida yuzaga keladi. Shu xususiyati tufayli o'tmishda tez aytish kattalar repertuarida uchragan va aksariyat holatlarda parnografik xarakterga ega bo'lgan. Bora-bora katta yoshli bolalar va o'smirlar repertuariga ko'chgan, ular bu xildagi tez aytishlarni o'yin shartiga aylantira borishgan, kim uni to'g'ri aytmasa, chalishsa, o'sha yutqizgan sanalib, g'oliblar qo'ygan shartni bajargan yoki o'yinda navbatda (galda) turgan. Tez aytishlar orasida 34, hatto 47 so'zli namunalari borki, ularni aytishda 7-12 yoshdagi bolalar nafasi yetmaydi. Binobarin, aytish mumkinki, XIX asrning ikkinchi yarmi va XX asr boshlarida katta yoshdagi bolalar repertuariga o'tish jarayonida tez aytishlarda parnografik xususiyat so'na boshlagan. Bunda, ayniqsa, o'sha davrda kuchaya boshlagan ma'rifatparvarlik harakati ta'siri muhim rol o'ynagan. Xususan, ta'lim jarayonida ulardan foydalanish istagi kichik va o'rta yoshdagi bolalar repertuariga o'tishiga yo'l ochgan. Vaqt o'tgani sari bu janr kattalardan bolalar folkloriga ko'chgan. Natijada tez aytish bolalar folklori doirasida yashay boshlagan. Tez aytishda poetik ritm istak ohangiga ega. Umuman, nasriy tez aytishlarda poetik ritm xilma-xil ohanglarni (gumon, so'roq, buyruq, xabar) ifodalashi mumkin. Bu xususiyat ham she'riy, ham nasriy tez aytishlar uchun mushtarak bo'lib, ularning mazmundorligini, g'oyaviylikini ta'minlagan. Bunda talaffuzning aniq va ochiqligiga, poetik taktga, mantiqiy urg'uga alohida e'tibor berish zarur. Shularning birortasiga rioya qilinmasa, o'sha zahoti ritmdan chiqib ketadi, ma'no yoki mazmunda mantiqsizlik yuzaga keladi.

Qadimgi tez aytishlardagi so'zlarning ko'pligi bu fikrning to'g'ri ekanligini tasdiqlaydi. Gap shundaki, tez aytish qoidasida namuna to'liq aytib bo'linmagunicha nafas olish mumkin emas. Son jihatdan shu qadar ko'p so'zli tez aytishlar borki, ularni yosh bola ayta olmaydi. Shuning uchun bu tez aytishlar avvaliga katta yoshdagi odamlar o'rtasida keng tarqalgan bo'lishi mumkin degan xulosaga kelingan. Tez aytishning ikkinchi qoidasi matndagi tovushlarni aniq talaffuz qilish kerakligi bilan belgilanadi. Tez aytish hozirgi paytda bolalarning ayrim tovushlarni talaffuz qilishdagi kamchiliklarini yo'qotish jarayonini tezlashtiradi. Masalan, ko'pincha bolalar «r» tovushi talaffuzida qiynalishadi: «l» tovushi bilan chalkashtirishadi. Shuning uchun tez aytishdagi bir nafasda matni to'liq aytib bo'lish qoidasidan qat'i nazar «r» va «l» tovushlari talaffuzini to'g'ri amalga oshiruvchi tez aytishlarni ularga o'rgatish foydalidir:

Charxim chakalak,
Tanobi charxim chakalak.
Charximda gunoh yo'g'u,
O'zim hakalak.

Shuningdek, faqat «R» tovushi talaffuziga bag'ishlangan matnlardan ham foydalanish mumkin: «Bir tup tut, bir tup tutning tagida bir tup turp. Bir tup tut, bir tup turpning tomirini turtib turibdi. Bir tup turp, bir tup tutning tomirini turtib turibdi. Bir tup tutning tomirini turtib turgan bir tup turpning tomirini bir tup tutning tomiri turtib turibdi. Bir tup turpning tomirini turtib turgan bir tup tutningtomirini bir tup turpning tomiri turtib turibdi». Albatta, so'z soni jihatidan ko'p bo'lgan tez aytishlarni bolalar ijro qilishga qiynalishlari mumkin.

Tez aytishni qayta-qayta mashq qildirish, berilgan matni osongina diliga, tiliga jo qilib olish har tomonlama foyda so'z o'yini bilan ijro etiladigan har bir tez aytish zamirida bir nechta vazifalar yotgan bo'ladi. Shulardan birinchisi qayta-qayta mashq qilish, tinimsiz takrorlash natijasida bolaning nutqi chiqadi, tili ravon bo'ladi. Bularning hammasi yig'ilib bola tarbiyasiga bog'lanadi. Bola dunyoga kelishi bilanoq uni kelajakda komil inson bo'lib o'sishi uchun mana shunday chora-tadbirlarni qo'llashga to'g'ri keladi. Aks holda bu ish kechiktirilsa, ko'zlangan natija chiqmay qolishi

mumkin. Bunday namunalar xalqimizning faqat til boyligimizga emas, soʻzlarning tiniq talaffuziga ham katta eʼtibor bilan qaraganligini dalillaydi. Olimlarning aniqlashicha, yuzta namunadan 18 tasi «sh», 17 tasi «m», 15 tasi «k», 10 tasi «s», 8 tasi «j» va «ch», 7 tasi «g» va «q» tovushlariga asoslangan boʻlib, «l», «m», «g», «d», «z» tovushlariga asoslanganlari nisbatan kam ekan. Xullas, tez aytishlar bolalar tarbiyasida, hatto talaffuz koʻnikmalarini oshirishga katta eʼtibor bilan munosabatda boʻlganligini bildiradi. Katta yoshdagi oʻsmirlar orasida sanamalarni bilmaydiganlar boʻlmasa kerak. Chunki yoshlik chogʻimizda hammamiz ikkiga boʻlinibynaladigan musobaqalarda qatnashganmiz. Quvlashmchoq, bekinmchoqlarda ishtirok etganmiz. Avvalo, sanamalardagi qofiya, oʻxshatish, istiora, sifatlashlar yosh oʻgʻil-qizlarda estetik didni rivojlantirishga, ularning har bir harakat, har bir soʻzni goʻzal talaffuz qilish koʻnikmasini egallashlariga koʻmaklashadi.

Ikkinchidan, hayot murakkabliklari bilan ilk bor toʻqnashtiradi: qaysi guruhda ishtirok etishini uning xohlashidan qatʼi nazar hal qiladi. Sanamada qatordan chiqish oʻyin boshining hisobni kimdan boshlashiga bogʻliq ekanini anglatadi. Uchin chidan, sanash tartibi haqida koʻnikma hosil qiladi. Ayniqsa, maktab yoshiga endi toʻlgan bolalar uchun bu xususiyat muhim hisoblanadi. Masalan, «Bir ikki oʻn olti, oʻn olti deb kim aytdi, oʻn olti deb man aytdim, ishonmasang sanab boq» sanamasida talaffuzdagi zarblar soni oʻn oltita boʻlib, har bir zarbdan soʻng yerga bittadan chiziq tortilsa, umumiy son oʻn oltiga teng boʻladi. Aytilishidagi qulaylik, eslab qolishning osonligi, yerga chiziq tortish harakati bolada qiziqish uygʻotadi, va juda boʻlmaganda oʻn oltigacha sanash koʻnikmasini tez oʻzlashtirishga olibkeladi. Olimlarning taʼkidlashlaricha, sanamalar faqat oʻzbek bolalari orasida emas, umuman turli xalq bolalarida ham koʻp tarqalgan janr hisoblanadi. Jumladan, ruslarda «schitalka», tojiklarda «shumurak», turkmanlarda «sana voch», tatarlarda «sanashu» deb ataladi. Ularning koʻpchiligi sheʼriy tarzda ijro etiladi. Oʻyinning boshlovchisi - onaboshi sanama aytib, davradagi bolalarni bittalab chiqargunga qadar uning matnini hamma ishtirokchilar yodlab ola dilar: Qovun palak, Guvak otdi. Guvak emas, Chuvak otdi. Chuvak qovun Shirin ekan, Safdan chiqsin Qoʻlim tekkan. Bolalar folklori tadqiqoti bilan shugʻullangan olim O. Safarov oʻzbek bolalar folklorida salkam 800 misrani tash- kil etuvchi 150 dan ortiq sanamalar bor ekanligini koʻrsa tib oʻtadi. Toʻgʻri, gap sanamalarning soni va hajmining kattaligida emas. Ammo bari bir bu raqamlar sanamalar sohasida ham folklorimiz naqadar boy ekanligini tasdiqlay- digan dalil hisoblanadi. Ular orasida yurtimizning deyarli hamma hududlarida bolalar tomonidan qayta-qayta ayti- ladiganlari ham koʻp. Masalan: Chori chambar Bori anbar. — Ona qizi qayda? — Ola-bula togʻda. Togʻman zuvman, Kumush bolgʻa. Onavosh yonbosh Guldur gup. Shunday qilib, bolalar folklorining tarkibiy qismi boʻlmish sanamalar ham yosh avlodlarning ulgʻayishida boshqa janrlar kabi estetik, maʼrifiy, tarbiyaviy ahamiyat kasb etar ekan. Demak, oʻzbek bolalar folklori janrlar rangbarangligi, asarlar badiiyati va son koʻlami jihatidan kattalarning ogʻzaki ijodi qatoridan munosib oʻrin olishga loyiqdir. Bolalar folklori namunalari oʻzbekning oʻz farzandi tarbiyasiga, binobarin, xalqining, yurtining kelajagiga oʻta masʼuliyat bilan yondoshganini va qanchalar eʼtibor bilan qaraganini koʻrsatadi. Bu eʼtibor oʻz navbatida umuman xalqimiz ongida ajdodlar xotirasiga hurmat tuygʻusining kuchli boʻlishiga olib kelgan. Qadriyatlarimizni eʼzozlash, tariximizga hurmat bilan qarash allalar ohangi bilan jis- mimizga singib ketgan. Ertaklar orqali oʻtmishdagi yurtdoshlarimizning hayot tarzi bilan tanishganmiz. Tez aytish, topishmoq, sanamalar, qoʻshiqlar bilan ovunganmiz. Oxir oqibatda bu asarlar bizning ruhan, tabiatan voyaga yetishishimizga xizmat qilgan. Binobarin, koʻp asrlar oldin yaratilgan bolalar folklori namunalari bugungi kunda ham oʻz vazifasini bajarmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Adizova O. I. The exceptional in the works of Van Gennep. Special issue ijssir april 2023 issn 2277-3630 (online), published by international journal of social sciences & interdisciplinary research., comparative study of literature, comparative linguistics, translation studies ,2023y,121-126b
2. Narzullaeva, D. B. (2023, January). History of the translation of the quran into french. in international conferences (Vol. 1, No. 2, pp. 116-118). <http://erus.uz/index.php/cf/article/view/1495>
3. Sarimsoqov B. Oʻzbek folklorining janr sostavi // Oʻzbek folklori ocherklari. Uch tomlik. I-tom. T.: «Fan», 1988, 82-83-b.
4. Dor Remy. Un seul corbeau ne fait pas l'hiver. -Paris, 2010. 11p
5. Nasirdinova Yo. A. Oʻzbek folklori va mumtoz adabiyoti fransuz tilida (Реми Дор таржимялари асосида) f.f.f.d.(PhD) ishi. Toshkent-2019y. 38b.
6. Safarov O. Oʻzbek xalq ogʻzaki ijodi. Darslik. – Musiqachi, 2010. – B.78.

PRAGMALINGUISTIC ANALYSIS IN RESEARCH

M.Alihonova, teacher, Namangan State University, Namangan

Annotatsiya. Ushbu maqolada pragmatik tilshunoslikning zamonaviy tilshunoslikdagi muhim roli muhokama qilinadi, chunki u kontekstda tildan foydalanish va til va uning foydalanuvchilari o'rtasidagi munosabatlarni o'rganishga qaratilgan. Bundan tashqari, biz tadqiqotda pragmalingvistik tahlil masalalarini ko'rib chiqamiz. Pragmatik tilshunoslik muayyan ijtimoiy, madaniy va vaziyatli kontekstlarda kommunikativ maqsadlarga erishish uchun tildan qanday foydalanishni o'rganadi. U tilning tub ma'noga ishora qilish, ma'noni oldindan taxmin qilish va nutqiy harakatlar kabi pragmatik jihatlarini o'rganadi, odamlar so'zlarning so'zma-so'z talqinidan tashqari ma'noni etkazish uchun tildan qanday foydalanishlarini yoritadi.

Kalit so'zlar: pragmatik tilshunoslik, vaziyatli kontekst, tildan foydalanish, kommunikativ maqsadlar, tilning pragmatik tomonlari, tub ma'noga ishora qilish, ma'noni oldindan taxmin qilish, nutqiy harakatlar, ma'noni etkazish.

Аннотация. В этой статье обсуждается важная роль прагматической лингвистики в современной лингвистике, поскольку она фокусируется на изучении использования языка в контексте и отношениях между языком и его пользователями. Кроме того, в исследовании мы рассматриваем вопросы прагмалингвистического анализа. Прагматическая лингвистика изучает, как язык используется для достижения коммуникативных целей в конкретных социальных, культурных и ситуативных контекстах. В нем рассматриваются прагматические аспекты языка, такие как обращение к исходному значению, предвидеть смысл и речевые действия, подчеркивая, как люди используют язык для передачи значения, выходящего за рамки буквальной интерпретации слов.

Ключевые слова: прагматическая лингвистика, ситуационный контекст, употребление языка, коммуникативные цели, прагматические аспекты языка, обращение к исходному значению, предсказание значения, речевые действия, передача смысла.

Abstract. This article discusses the significant role of pragmatic linguistics in current linguistics as it focuses on the study of language use in context and the relationship between language and its users. Moreover, we look through matters of pragmalinguistic analysis in research. Pragmatic linguistics explores how language is used to achieve communicative goals within specific social, cultural, and situational contexts. It delves into the pragmatic aspects of language, such as implicature, presupposition, and speech acts, shedding light on how people use language to convey meaning beyond the literal interpretation of words.

Keywords: pragmalinguistics, situational contexts, language use, communicative goals, pragmatic aspects of language, implication, presupposition, speech acts, conveying meaning

Introduction. Pragmatic linguistics contributes to fields such as psycholinguistics, sociolinguistics, and discourse analysis by offering insights into how language shapes and reflects social interactions, power dynamics, and individual identities. Furthermore, pragmatic linguistics plays a crucial role in language technology and natural language processing, as it informs the development of systems that can comprehend and generate human-like communication. By integrating pragmalinguistic principles into these technologies, researchers aim to create more contextually aware and human-centered language processing systems. Pragmatic linguistics serves as an integral component of contemporary linguistics, enriching our understanding of language as a dynamic and multifaceted tool for communication in diverse contexts.

According to Sh Safarov, the theory of activity is also the primary methodological premise establishing the foundations of pragmatic analysis. However, pragmalinguistics is still in the "modernity" phase. And indifference is fullness to future plans, not being stuck in problems that must be done right now. [3.p.4] Any scientific analysis must provide precise information on the thing under

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ
ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ**

**ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ
АХБОРОТНОМАСИ**

**№2/4 (111)
2024 й., февраль**

Ўзбекча матн муҳаррири:
Русча матн муҳаррири:
Инглизча матн муҳаррири:
Мусахҳиҳ:
Техник муҳаррир:

Рўзметов Дилшод
Ҳасанов Шодлик
Ҳамраев Нурбек, Ламерс Жон
Ўрозбоев Абдулла
Шомуродов Журъат

“Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси” Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги
Хоразм вилоят бошқармасида рўйхатдан ўтган. Гувоҳнома № 13-023

Теришга берилди: 05.02.2024
Босишга рухсат этилди: 15.02.2024.
Қоғоз бичими: 60x84 1/8. Адади 70.
Ҳажми 12,4 б.т. Буюртма: № 2-Т

Хоразм Маъмун академияси ноширлик бўлими
220900, Хива, Марказ-1
Тел/факс: (0 362) 226-20-28
E-mail: mamun-axborotnoma@academy.uz
xma_axborotnomasi@mail.ru

(+998) 97-458-28-18